

POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Autor: MUDr. Mária Králová, PhD.

Téma: Dimenzie demencií

Oponent: Doc. MUDr. Karin Gmitterová, PhD.

Odbor: Psychiatria

Oponentský posudok bol vypracovaný na základe písomného poverenie predsedu vedeckej rady Lekárskej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, zo dňa 11. novembra 2022.

1. Originalita habilitačnej práce

Habilitačná práca autorky je venovaná problematike demencií. Zvolená téma je z medicínskeho epidemiologického i socioekonomického aspektu vysoko aktuálna s narastajúcim významom i z hľadiska celosvetového demografického trendu. Autorka sa v práci upriamuje predovšetkým na problematiku poznania kognitívno-komunikačného deficitu u najčastejších druhov demencie a možnosti praktickej implementácie poznatkov. Práca obsahuje i originálny epidemiologický prehľad o výskyte najčastejších psychiatrických porúch v SR opierajúci sa o dáta z národného registra, ktorý poskytuje cenný podklad pre plánovanie špecializovanej zdravotnej starostlivosti v SR. V práci sa autorka dotkla i problematiky výskytu špecifických porúch v súvislosti s pandémiou COVID-19. Pozitívnym prínosom predkladanej práce je skutočnosť, že v podstate všetky dosiahnuté výsledky autorského kolektívu sú zreteľne motivované potrebami klinickej praxe nielen z hľadiska komplexného zhodnotenia stavu pacienta postihnutého kognitívnym deficitom ale i určením prognostického potenciálu sledovaných parametrov. Téma habilitačnej práce je z pohľadu možnosti včasného záchytu kognitívnej poruchy, ďalšieho rozvoja neinvazívnych diagnostických metód ako aj z perspektívy klinickej aplikácie poznatkov veľmi aktuálna a prezentované výsledky môžu byť pozitívnym prínosom pre ďalšie bádanie v tomto vednom smere.

2. Formálna stránka (Spôsob spracovania a dokumentovania výsledkov v habilitačnej práci)

Autorka zvolila možnosť predložiť habilitačnú prácu v podobe monotematicky zameranej práce. Celkovo je práca prezentovaná práca na 114 stranách, obsahuje 12 tabuliek, 7 grafov a v prílohe je 6 obrázkov obsahujúcich publikačné výstupy autorky (postery). V zozname citovanej literatúry je uvedených 110 zdrojov. Práca je obsahovo rozčlenená do 7 kapitol, pričom prvé 4 kapitoly predstavujú stručné zhrnutie najdôležitejších epidemiologicko-klinických aspektov a klasifikačných schém demencií. Kapitoly 5 a 6 predstavujú vlastnú vedeckú prácu, výsledky ktorej kandidátka, buď samostatne alebo v rámci autorského kolektívu, mali publikačný výstup. Posledná kapitola (kapitola 7) je venovaná stále aktuálnej

tematike kognitívnych porúch v súvislosti s pandémiou COVID-19 a v nej autorka komentuje vlastné výsledky.

Formálna a jazyková stránka je adekvátna. Spôsob písania habilitačnej práce je ucelený, ľahko zrozumiteľný a svedčí o štylistickej zrelosti autorky. V práci sa nachádzajú ojedinelé gramatické chyby. I keď počet nedostatkov nezhoršuje celkovo veľmi dobrý dojem z predloženej práce, k práci mám napriek tomu zopár výhrad:

Nejednotnosť citačného štýlu (v texte i v zozname literatúry)

Chýbanie citačných zdrojov v texte i pri viacerých tabuľkách (napr. 2.2, 3.1, 4.1, 4.2, 5.1.1 a i)

Nejednotný štýl používaných skratiek (ACh – AD, PD – PCh resp. LBD – DLB)

Napriek aktuálnosti problematiky autorka v teoretickej časti často cituje relatívne staršie literárne zdroje.

3. Teoretická časť

Táto časť práce sa upriamuje na vybrané aspekty demencií a to z hľadiska epidemiologicko-demografických charakteristík, zároveň rozoberá špecifiká rôznych klasifikačných systémov kognitívnych porúch vrátane výhod i úskalí ich klinického použitia. Kapitola 3 opisuje rozmanité klinické prejavy kognitívnej poruchy. V kapitole 4, podrobne venovanej diagnostickému algoritmu autorka čerpala z aktuálne platných štandardov, na tvorbe ktorých sa počas svojej dlhoročnej praxe i aktívne podieľala. Druhá časť kapitoly 4 rozoberá diferenciálne diagnostické osobitosti jednotlivých druhov demencií, ktoré môžu byť nápomocné v odlíšení najčastejších druhov demencií.

4. Praktická časť

Vlastný obsah habilitačnej práce je prezentovaný v kapitolách 5,6 a 7, v nich autorka pokryla tri tematické okruhy: kognitívno-komunikačné poruchy vo vzťahu k diagnostike nastupujúceho kognitívneho deficitu, aktuálna situácia z pohľadu epidemiologickej evidencie a diagnostiky psychiatrických ochorení s upriamením sa na problematiku demencií a pohľad na tematiku vybraných psychických porúch v súvislosti s epidémiou COVID-19.

V úvode prvej časti (kapitola 5), ktorá predstavuje vedecké jadro práce a je obsahovo najbohatšia sa autorka venuje vymedzeniu základných logopedických pojmov a uvádza špecifiká kognitívno-komunikačných porúch nielen ako komplexnej súčasti kognitívneho postihnutia, ale ozrejmuje i vzájomné prepojenie jednotlivých kognitívnych domén s jazykovými procesmi. Táto časť je zároveň vhodným uvedením do následne riešenej problematiky kognitívne-komunikačnej poruchy u vybraných skupín pacientov hodnotenej na rôznych lingvistických úrovniach. Záver kapitoly je doplnený o stručnú charakteristiku vybraných metódik použitých v práci. V tematickej náväznosti autorka koncízny štýlom prezentuje a komentuje výsledky vlastného výskumu lingvistických porúch u pacientov s Alzheimerovou chorobou. Jedným z vytýčených cieľov bolo hodnotenie komunikačných porúch z pohľadu morfologicky-syntaktického porozumenia, čo predstavuje komplexnejší prístup ako hodnotenie z hľadiska všeobecne zaužívanej lexikálne-sémantickej stránky. Nakoľko rečové deficity ako časté poruchy sú neodmysliteľnou súčasťou pokročilých štádií demencií, ktoré sú sprevádzané výskytom neuropsychiatrických symptómov, logicky stanoveným cieľom autorky bolo zistenie vzťahu závažnosti rečového deficitu a prítomnosťou

a/aj závažnosťou psychiatrických symptómov. V druhej časti kapitoly 5 sa autorka zamerala na analýzu kognitívno-komunikačných porúch s upriamením na osobitosti pacientov s Parkinsonovou chorobou. V druhej časti práce autorka rieši dlhodobý epidemiologický problém vyplývajúci z nedostatočného a často nesprávneho zberu dát o výskyte kognitívnych porúch a zamýšľa sa nad jeho možnými príčinami. Táto časť má celkom 8 strán, na ktorých autorka prezentuje vlastné výsledky upriamené na zastúpenie najfrekvencovanejších diagnostických kategórií hlásených duševných chorôb v populácii SR. Informácie zozbierané autorkou poukazujú na trend neskorého záchytu demencie v populácii, čo je problém ktorý presahuje hranice medicínskej sféry a zdôrazňuje potrebu etablovania efektívnych postupov v systéme zdravotnej starostlivosti. Autorka zároveň predostrela reálny proces implementácie štandardných diagnosticko-terapeutických štandardov pre demencie ako jeden z dôležitých pilierov starostlivosti o pacientov s kognitívnymi poruchami.

Tretia časť sa v úvode zaoberá najaktuálnejšími poznatkami spätými s problematikou COVID-19 a procesmi neurodegenerácie ako i výskytom rozmanitých duševných chorôb v návaznosti na prekonanie infekcie. Originálny prínos autorky k danej téme je opísaný na strane 83. Habilitačná práca je ukončená záverom, zoznamom literatúry a prílohami, ktoré sú koncipované ako zoznam posterov, ktoré autorka aktívne prezentovala na medzinárodných vedeckých podujatiach.

5. Vlastný prínos uchádzača v habilitačnej práci a možnosti jej využitia

Habilitačná práca je koncipovaná ako výsledok celej dlhoročnej etapy aktívnej vedecko-výskumnej ako i klinickej činnosti autorky ako jednotlivca avšak nemenej bohatá a známa je i jej multidisciplinárna spolupráca pri riešení vedeckých projektov. Z publikovaných prác a je jasné, že autorka veľa rokov úspešne aplikuje poznatky v problematike neurodegeneratívnych ochorení dôrazom na oblasť demencií. Svoje dlhoročné skúsenosti v tejto sfére pretavila i do medicínskych projektov v rámci diagnosticko-terapeutických štandardov, ktoré sú v súčasnom období v klinickej praxi potrebné. Poznatky prezentované v publikačných výstupoch môžu byť výrazne nápomocné a prínosné najmä pri včasnej a neinvazívnej diagnostike skorých štádií demencií.

6. Odporúčanie

Habilitačná práca je zaujímavým príspevkom najmä v oblasti včasnej a neinvazívnej diagnostiky kognitívnych porúch, ktorej potreba vo svetle aktuálnej demografickej situácie exponenciálne narastá. Výsledky, prezentované v habilitačnej práci MUDr. Královej, PhD, ako i rozsah a kvalita jej publikačnej činnosti, potvrdzujú veľmi dobrú odbornú a vedeckú úroveň menovanej. Práca je dôkazom, že autorka je schopná i naďalej prispievať k rozvoju predmetnej problematiky. V práci som nenašla žiadne závažné vecné i formálne nedostatky a spĺňa požiadavky štandardne kladené na tento typ prác. Predloženú habilitačnú prácu odporúčam na obhajobu v študijnom odbore Psychiatria a po jej úspešnom obhájení navrhnem menovanej udeliť vedecko-pedagogický titul docent.

7. Otázky a komentáre

Habilitantka v jednotlivých kapitolách originálneho výskumu výstižnými komentármi nenecháva veľa priestoru na dotazy, napriek tomu mám k práci tieto otázky a komentáre:

- Aké bolo zastúpenie pacientov so skorou formou AD vo vyšetrovanom súbore? Autori tento fakt pri charakteristike základného súboru neuvádzajú, čo považujem za limitáciu. Navyše odlišnosti v patologickom (i klinickom) profile pacientov so skorou formou AD predikujú iný typ rečového postihnutia. Ako nedostatok vidím i v absenciu uvedenia úrovne vzdelania ako dôležitého faktora ovplyvňujúceho „rečovo-kognitívne“ schopnosti.
- V rámci výskumu zameraného na analýzu porozumenia viet a textu u pacientov s AD by som očakávala i zahrnutie kliniky dôležitej skupiny pacientov s MCI, nakoľko ako autorka preukázala, práve tieto poruchy sa s narastajúcim kognitívnym deficitom demaskujú ako jedny z prvých. Z uvedeného dôvodu je preto dôležité skúmať tieto poruchy (ako skoré markery) už v skorých štádiách kognitívneho deficitu a nie až v štádiách demencie (pozn. za uváženie v ďalšom výskumnom bádání autorov v toto smere možno stojí i zahrnutie skupiny pacientov s SCI).
- Ako hodnotí autorka aktuálnu situáciu ohľadne dostupnosti ambulantnej psychiatrickej starostlivosti na území SR a etablovanie ŠTDP v praxi?
- Pozoruje autorka nárast i pacientov s demenciou v súvislosti s COVID-19 pandémiou?

Zároveň si dovoľím nesúhlasiť s tvrdením autorky (str. 43) vo viacerých bodoch. „Klasická afázia“ (zrejme tým autorka myslí afáziu po cievnej príhode) má rýchly nástup deficitu v porovnaní s demenciou a nevzniká súčasne s inými kognitívnymi deficitmi.

- „Klasická afázia“ i pri ložiskových léziách mozgu môže v závislosti od vyvolávajúcej príčiny prebiehať v rôznom časovom horizonte a zároveň je tiež známe, že kognitívne postihnutie je u pacientov s cievnuou príhodou častým klinickým symptómom, ktoré ich značnou mierou obmedzuje.